

تولید و مصرف فرآورده های اطلاعاتی معماری در دانشکده های معماری و شهرسازی

فصلنامه اطلاع رسانی، دوره ۱۱، شماره ۱، زمستان ۱۳۷۳

نویسنده: محمدرضا اولیاء

مرکز اسناد و تحقیقات دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه یزد

کلید واژه ها :

معماری * شهرسازی * اطلاعات * اطلاع رسانی

چکیده :

دانشجویان دانشکده معماری در طول دوران تحصیلی خود به دو نحو در معرض فرآورده های اطلاعاتی و شهرسازی قرار می گیرند :

۱) مصرف فرآورده های معماری (کارهای دیگران) ، نقشه های بناهای تاریخی سراسر کشور که در طول سالهای متمادی و در شرایط دشوار توسط کارشناسان سازمان میراث فرهنگی کشور ، دفتر تاریخی ، سازمان ملی حفاظت آثار ملی تهیه گردیده است ، از مهمترین و ارزشمندترین اسناد معماری و شهرسازی این سرزمین محسوب می شوند .

۲) تولید فرآورده های معماری (کارهای خودشان) طبیعت آموزش در دانشکده های معماری ، ضرورتا اقتضا می کند که دانشجوی معماری ، در معرض استفاده از اطلاعات تولید شده مذکور در قسمت اول ، قرار گیرد ، تا موقعیت تاریخی / جغرافیایی خود را به عنوان معمار / شهرساز در تاریخ سارندگی کشور بشناسد . این کار تحت عناوین و دروس گوناگون آشنایی با معماری مجتمعهای زیستی ، اصول و مبنای معماری و شهرسازی وتحقق می پذیرد . این فرآیند با تجزیه و تحلیل و مصرف فرآورده های اطلاعاتی آموزش / پژوهش همراه است .

هم اکنون این روند تولید و مصرف در دانشکده های معماری ، علی رغم امتیازات فراوان ، دارای نواقصی نیز هست که عمده ترین آنها را می توان به شرح زیر مطرح کرد :

الف) اتلاف وقت دانشجویان جهت دستیابی به کارهای انجام شده ؛

ب) عدم اطلاع از کارهای انجام شده در کشور ؛

ج) سرقت اطلاعات ؛

د) هویت زدایی اطلاعات ؛

ه) احتکار اطلاعات ؛

و) دوباره کاری و چند باره کاری در تولید اطلاعات ؛

ز) خلاء نظام تصحیح و تکمیل .

پیشنهاد می گردد : به منظور رفع نارساییهای موجود ، يك كاسه كردن اطلاعات ، سیاستگذاری و دستیابی به شبکه اطلاع رسانی در خور این حرکت آموزشی / پژوهشی ، کمیته ای متشکل از : مرکز اطلاعات و مدارك علمی ایران ،

وزارت مسکن و شهرسازی ، سازمان میراث فرهنگی کشور ، دانشکده های معماری و شهرسازی و تشکیل و این کمیته در راستای دستیابی به مشی واحد و هماهنگی ، برنامه ریزی لازم به عمل آورد .

امید است این همکاری بتواند ، منشا اثرات مفیدی در تولید و مصرف اطلاعات معماری و شهرسازی شده و حرکت سازندگی کشور را به سهم خود و به نحو شایسته ای تقویت نماید .

چرایی امر

خوشبختانه در روند آموزش معماری در داخل کشور ، شرایطی به وجود آمده است که تقریباً بلا استثناء همه دانشجویان کارشناسی ارشد پیوسته معماری ، در معرض آشنایی نسبتاً مطلوب با گذشته معماری و شهرسازی در این مملکت قرار می گیرند . این امر به دلایل عمده زیر صورت می گیرد :

الف : آشنایی جهت ایجاد مهارت ارتباط در دانشجویان ، با منبع اطلاعاتی معماری که زمان و مکان در تکیون آن نقش داشته است . آموزش " سواد معماری " جهت خواندن اطلاعات نهفته در اثر یا آثار ؛

ب : ایجاد زمینه های حساسیت لازم در دانشجویان ، برای درك قابلیت های آموزشی و پژوهشی محیط ؛

ج : افزایش باور دانشجویان نسبت به توانمندی های آفرینش معماری در مقابل با خودباختگی فرهنگی به عنوان یکی از ترفندهای استعماری ؛

د : کاهش نیاز به اطلاعات معماری و شهرسازی وارداتی بدلیل / فرهنگی / فنی .

معماری و شهرسازی کشور

بناها و مجموعه های بسیاری در سراسر کشور وجود دارند که با توجه به اهمیت آنها از نظر فرهنگی / تاریخی ، نقشه برداری و بازنگاری شده اند - شامل خانه های قدیمی ، بازارها ، مساجد ، مدارس کاروانسراها ، آب انبارها ، بازارچه ها ، سراها ، تیمچه ها و ...

بخش عمده ای از اطلاعات فی یاد شده توسط سازمان ملی حفاظت آثار باستانی (سابق) ، دفتر آثار تاریخی (سابق) آماده شده و در سازمان میراث فرهنگی کشور - که حاصل ادغام سازمانهای سابق الذکر است - این فعالیت ادامه یافته و اطلاعات نگهداری می شود . نقشه ها و اسناد یاد شده ، بعضاً منتشر گردیده ، ولی بسیاری از آنها شرایط انتشار نیافته است . امکانات مالی و پاره ای ضرورت های بازنگری در کیفیت دقت آنها از عوامل عمده عدم انتشار این اطلاعات بوده است . نقشه ها برحسب تناسب با موضوع ، در مقیاس تهیه شده اند که جهت سهولت تکثیر و امکان چاپ ، به صورت کتاب یا مجله ، فیلم شده و به اندازه قطع A ۵ درآمده اند . این نقشه ها از طریق معرفی نامه دانشکده ها یا دانشگاهها درازای مبلغی ناچیز ، جهت استفاده در اختیار دانشجویان قرار می گیرد .

تجربه یزد

در دهه اول انقلاب اسلامی ، کار سند برداری از بناهای تاریخی استان یزد را به عهده داشتیم . این کار قبلاً توسط پیشکسوتان ما و مدیران قبلی انجام شده بود . ما نیز همان راه را ادامه دادیم و در جهت تکامل آن کوشیدیم . در تداوم این راه ، یعنی تولید اسناد اطلاعاتی از ابنیه تاریخی استان ، تعدادی از همکاران به همراه کادر فنی به انجام این رسالت تولید اسناد علمی فرهنگی و اطلاع رسانی کمک کردند . این کار در غربت تمام ، دور از چشم مردم و مسئولان و در زمان بسیار دشوار جنگ همراه با کمبود امکانات مالی ، اداری و تدارکاتی انجام پذیرفت .

قبلاً زمانی که جهت نقشه برداری از کاروانسرای "خرگوش" واقع در جاده قدیم یزد - اصفهان عزیمت کردیم ، وسیله نقلیه ما یک دستگاه وانت بود که گروه پنج نفری ما را به آنجا برد . سه شبانه روز در آنجا اتراف کردیم و در خرابه ها با مار و موش و گوسفندان ساکن در کاروانسرا همخانه شدیم .

سند برداری کلان

نقشه برداری از مجموعه بازار تا میدان "خان" یزد ، یکی از پروژه هایی بود که در دهه یاد شده به کوشش و زیر نظر اینجانب انجام شد و حدود چهار سال طول کشید . این کار ، از نظر کیفیت و دقت در مقایسه با موارد مشابه در سطح کشور ، از کیفیت و دقت در مقایسه با موارد مشابه در سطح کشور ، از کیفیت نسبتاً بالایی برخوردار است .

باتوجه به وسعت مجموعه ، مسئله و ضرورت اعمال دقتهای لازم با دوربین نقشه برداری با دوربین و بازرنگاری با دست ، تواما صورت گرفته است . و زحمت کار با دوربین را یکی از همکاران مهندس به عهده داشتند . این نقشه ، شامل پلان ، مقاطع و نمادهاست . با دست هاشور خورده تا عناصر معماری و ارتباطات فضایی این مجموعه شهری و تاریخی ، آن طور که شایسته است جلوه گر شده ، اطلاعات نهفته در خود را به نحو بهتری عرضه و معرفی نماید . سند برداری از مجموعه بازارها و میدان خان یزد ، اگر چه در داخل شهر انجام می گرفت و مشکلات آمد و شد در پی نداشت ؛ اما به دلیل تنوع مالکیتها ، بسته بودن در بعضی مغازه ها ، کارگاهها ، حجره ها - به دلایل گوناگونی نظیر فوت ، مسافرت ، مهاجرت ، مسائل حقوقی و ... زمان زیادی را مصرف کرد و دوندگیهای فراوانی به دنبال داشت .

این سند که با مقیاس تهیه گردیده ، هنوز جای کار فراوان دارد . مجموعه های ارزشمند دیگری در اطراف بازار وجود دارند که آنها نیز می بایست به آن اضافه شوند .

سند برداری از بافت اطراف دانشکده معماری

از آنجا که دانشکده معماری دانشگاه یزد - که در جوار همین مجموعه واقع شده - و بافت همجوار آن نیز واحد ارزش است ، در سال گذشته توسط تعدادی از دانشجویان این به صورت مجموعه ای معرفی گردید .

در این مورد ، مقیاس طوری انتخاب شده که قابلیت همسازی با نقشه های قبلی وجود داشته باشد . دورنمای این حرکت ، می تواند به نقشه برداری و مستند سازی بخش عمده ای از شهر یزد به عنوان یکی از بافتهای تاریخی و با ارزش کشور منتهی شود .

ریز برداری

در یک فرصت استثنایی به هنگام تعمیر ، یا به تعبیری بهتر ، کالبد شکافی سقف نفیس چهار سوق بازار خان یزد که به صورت کادربندی در سه مرحله اجرا شده است ، موفق شدیم جزئیات اجرایی ساخت و ساز آن را در مقیاس سند برداری کنیم کاری مشابه آن را به هنگام تعمیر سقف ایوان مسجد جامع یزد به لطف خداوند انجام دادیم .

فرصت سند برداری

این گونه "فرصتهای سند برداری" همیشه و به راحتی به دست نمی آید و پس از خاتمه مرمت و عملیات اجرایی تقریباً موضوع منتفی می گردد . معمولاً مرمت که با کالبد شکافی بنا همراه است ، یک فرصت سند برداری مناسب است . اگر از این فرصت درست استفاده شود و شرایط مطلوبی از نظر نیروی انسانی بصیر ، زمان ، بودجه وسایل فراهم باشد ، می توان از سابقه و تاریخ ساخت و ساز کشور ، اطلاعات ارزشمندی را ضبط و ثبت کرد .

این امکانات اطلاع رسانی را که "فرصت سند برداری" نام نهاده ایم ، می بایست با دقت ، هوشیاری و خیرگی خاصی شکار کرده و از آن بهره برداری اطلاعاتی نمود .

بازسازی براساس اسناد و مدارک

درپاره ای موارد مثل خانه مودت - سند برداری در مقیاس را تجزیه کردیم . این روش که در مورد نقوش و کارهای گره کاری بیشتر می تواند مصرف داشته باشد ، امکان بازسازی شهر را در صورت بروز حادثه زلزله ، آتش سوزی و ... ممکن می سازد . همین نقشه های دقیق بودند که به عنوان یک امکان مناسب اطلاع رسانی ، شرایطی را فراهم آوردند ، تا قسمتهای آسیب دیده ناشی از حملات هوایی دشمن در مسجد جامع اصفهان مجدداً بازسازی شده و به حالت اولیه برگردد .

درپاره ای موارد ن بخصوص در مورد نقوش برجسته روی سنگها و کتیبه ها - که امکان سرقت آنها وجود دارد - با استفاده از روش قالب گیری آن نقوش "شبهه سازی" می شود و در مرکز اسناد و اطلاعات نگهداری می گردد . نمونه هایی از این شبهه سازی از نقوش نفیس بقعه شیخ علی پلیمان ، در مرکز میراث فرهنگی یزد موجود است . این نسخه های مشابه ، می تواند پلیس ملی و بین المللی را در دستگیری سارقان اموال فرهنگی کمک نماید .

شبهه سازی

ما گونه هایی از ابنیه ارزشمند را سند برداری کردیم که به ویرانی کشیده شدند و دیگر آثاری از آنها باقی نیست . گرمخانه قدیمی مسجد جامع بافق با کانه پوشهای استثنایی اش ، خانه منسوب به وحشی بافقی ، خانه مربوط به حاج علی اکبر قناد - که از نظر فضا سازی یکی از بی نظیرترین خانه های یزد بود - از زمره آن آثار به شمار می رود .

یکی از آفات اطلاع رسانی و سندبرداری از معماری و شهرسازی گذشته ما ، یورش تخریب برای خیابان کشی است که در محلات قدیمی یزد و در بسیاری از شهرهای کشور مثل کاشان طی پنج دهه گذشته به وقوع پیوسته است . تخریب وسیع در محله تل یزد جهت ایجاد بلوار ، آن چنان سریع و شتابزده صورت گرفت که ، امکان تولید حدال اسناد ترسیمی از خانه ها و سازمان فضایی شهر از خود به جای نگذاشت . در این مسیر ، اطلاعات گونه های نادری از خانه های قدیمی در خاک مدفون شدند . هم اکنون ساختمانهای برش خورده طرفین بلوار ، فرصتی مناسب برای تهیه اطلاعات تصویری از ساخت و ساز سنتی اند . که در آینده ای نه چنان دور ، با یورش پاساژهای این باقیمانده اطلاعات نیز ، محو و به فراموشی سپرده خواهد شد .

اطلاعات گفتاری

بخش عمده ای از اطلاعات مربوط به معماری قدیم ، به صورت " گفتار " تولید و عرضه می شود . ساعتها برای زیادی را پای صحبت معماران سنتی و دیگر هنرمندان نشسته ایم . و اطلاعات پرارزش آنها را از طریق " گوش مصرف کرده ایم . آقای استاد حاجی علی اکبرآخوند (خرمی) با ۹۵ سال سن ، اگر چه دیگر قادر نیستند بالای چوب بست رفته به هنرنمایی و انجام فعالیتهایی نظیر کار روی سقف عمارت بادگیر "باغ دوست آباد" بپردازند ، اما وجود پیرکتشان بگ منبع بسیار ذقیمت و غیر قابل تجدید اطلاع رسانی است . این استاد بزرگوار در اوائل دهه اول انقلاب اسلامی ، درخواست بازنشستگی نمودند و دلیل آنرا عدم کارایی خود می دانستند . بنده خدمت این بزرگوار عرض کردم ، شما تشریف بیاورید و همین جا کنار اتاق بنده بنشینید . نقش شما برای ما برکت دارد . خدای را هزار مرتبه شکر این برکت همچنان تداوم داشته و هفته ای نیست که دهها دانشجو و پژوهشگر ا زفیض حضورشان بهره نگیرند .

استادکاران قدیم منابع مهم اطلاع رسانی

این عزیزان اگر به وسیله دست ، چشم و پای توان تولید به معنای گذشته را ندارند ؛ اما بدون اغراق در سینه هایشان به عنوان مرکز اسناد ، منابع اطلاعاتی بی نظیر جای گرفته است که سالها بعد از سالها ، بر اساس کار مداوم تدارک دیده شده است . لایه های اطلاعاتی نهفته در سینه های این بزرگواران ، هرچه سریعتر می بایست در حد امکان به فیلمهای آموزشی و پژوهشی تبدیل و در مراکز مختلف اطلاع رسانی نگهداری شود . اینجانب تا حدی که توانسته ام ، دانشجویان را به ضبط اطلاعات گفتاری این اساتید تشویق و ترغیب نموده ام ولی این کار در مقیاس بزرگی کاری که می بایست در طیف وسیعی صورت گیرد ، هیچ و ناچیز است و برنامه و بودجه خاص خود را طلب می کند . این حرکت مستند سازی و سندبرداری ، می بایست به صورت یک برنامه ضربتی انجام شود ، والا در آینده ای نه چندان دور ، به افسوس خواهیم نشست و نسل بعد از ما به خاطر عدم اطلاع از تجارب گذشته و انقطاع (سیستم اطلاع رسانی سینه به سینه *) در تشخیص خسارتهای وارده ، حتی به خوردن افسوس هم موفق نخواهد شد .

مهارت . سواد اطلاع یابی

یک نکته بسیار مهم در خصوص استخراج اطلاعات معماران سنتی وجود دارد و آن ، این است که به راحتی نمی توان به لایه های اطلاعاتی نهفته در سینه های آنان دسترسی پیدا کرد . اولاً به دلایل گوناگون اطلاعات خود را ارائه نمی کند که تا حدود زیادی هم درست است . آنها بایستی اطمینان حاصل نمایند که مصرف کننده اطلاعات به حق تشنه آن است و اگر تشنه بود ، قدر آن را خواهد دانست .

تشنگی اطلاعات

آنها بر اساس اعتقادات درست و تربیتهای مذهبی مایل اند اطلاعات را به "اهلش" برسانند . آنها با "مدرک جویان" (در تقابل با دانشجویان) و با بساز بفروشها (در تقابل با کسانی که معماری را رسالت می دانند) ، با شبه پژوهشگران (کسانی که ادای آدمهای محقق را در می آورند) و آدمهای قدرناشناس (کسانی که قدر و منزلت اطلاعات را نمی دانند و زحمت تولید را نکشیده اند تا قدر آن را بدانند و می خواهد یک شبه ره صدساله را بپیمایند و با مصرف قرص و کپسولهای اطلاعاتی معمار شوند) ، اطلاعات خود را ارائه نخواهند کرد . شرایطی لازم است تا بتوان به قابلیتهای اطلاعاتی معماران سنتی معرفت حاصل نمود و دسترسی پیدا کرد . آنها می دانند اطلاعاتشان را نباید ارزان بفروشند - چرا که آن اطلاعات ، ارزان به دست نیامده است . در طول دهه گذشته که افتخار شاگردی این استاد بزرگوار (حاجی استاد علی اکبر آخوند) نصیبم شد ، فهمیدم که شاگردی کردن ، استاد می خواهد . و بعد تا حدود اندکی توانستم از ذخایر ایشان استفاده کنم و نحوه ارتباط و تولید سند را تجربه نمایم .

ضرورت آگاهی از اطلاعات گذشته

در نظام تحقیق و توسعه کشور ، می بایست تحولی اساسی به وجود آید تا علی رغم وامگیری اطلاعات از کشورهای صنعتی و صرف هزینه های ارزی و ریالی به قابلیتهای اطلاع رسانی خودمان در داخل کشور بها داده شود . نسل سازنده ما می بایست از کم و کیف " ساختن " در گذشته کشورش اطلاع حاصل کند . بداند نسل او چگونه فکر می کرده و چگونه " می ساخته " است . بسیاری از ساختمانهای سنتی و قدیمی ما ، بهترین اسناد " اطلاع رسان " برای معرفی قابلیتهای انسانی است ؛ حفاظت و نگهداری از آنها حفاظت از " اطلاعات " و حفاظت از استعدادهای انسانی است . اگر نسل حال و آینده ما از آنها " اطلاع " حاصل کند ، خود را ریشه دار می یابد و بهتر می تواند در اوضاع پر تلاطم ، سرنوشت خود را رقم بزند .

خاک سپاری اطلاعات

به هر حال ، آدمها روزی می آیند و روزی می روند ، بقاء مختص ذات حضرت اوست . اگر شرایط مطلوب برای ثبت تجارب

معماران سنتی ما صورت نگیرد ، با رحلت عزیزان ، اطلاعات پر ارزش را در گورستانها به خاک خواهیم سپرد - کما اینکه در گذشته بارها چنین کرده ایم .
ما تا زمانی که " به خود " بیاوریم و در نظام تحقیق و توسعه کشور ، " قدر " اطلاعات را به نحو شایسته ندانیم ، با خسران غیر قابل جبران دفن اطلاعات رو به رو خواهیم بود . و در آن صورت شاید خداوند به راحتی از سر تقصیرمان نگذرد .

اطلاعات دیداری

یکی از قابلیت‌های اطلاع رسانی کشور ، هیکل موارث معماری ماست . در نقاط گوناگون کشور فراوان داریم و شهر یزد یکی از شاخص‌های آن است که از نظر آثار دوران اسلامی بسیار غنی است . به همین دلیل دانشکده معماری دانشگاه یزد را در دل محلات قدیمی یزد بنیان نهادیم .

تجربه دانشکده معماری یزد

این دانشکده اولین دانشکده معماری ایران است که در خارج از تهران تأسیس شد . این تجربه ، یعنی ارائه ایده تأسیس دانشکده در بافت قدیم شهری چون یزد ، حاصل یک دهه شاگردی آقای دکتر باقر آیت الله زاده شیرازی بود . این حرکت که حرکتی جدید در توسعه به شمار می آید ، تداوم حرکت قبلی تجربه شده در محله "فهاران" یزد است که خانه ای قدیمی به مرکزی فرهنگی تبدیل کردید . گرچه حرکت یاد شده فاقد جایگاه برنامه ای در سطح ملی بوده و هست ؛ اما می توان آن را به عنوان الگویی برای توسعه مورد تامل و تحقیق قرار داد .

سعی ما بر این بوده و هست تا شهر قدیم ، بناها و ابنیه تاریخی و دیگر عناصر پیدا و ناپیدای شاکله آن به عنوان یک امکان و استعداد (پتانسیل) اطلاع رسانی مجسم ، زنده و فعال به خاطر حرکت و زندگی مردم در آنها درطیف وسیعی ، در معرض استفاده دانشجویان یعنی مصرف کنندگان اطلاعات قرار گیرد . به همین دلیل بسیاری از کلاسها ، کارگاهها ، ... در فضاهایی دایر می شود که دانشجو، با خود آنها مستقیماً ارتباط برقرار می کند و از اطلاعات نهفته در آنها بر حسب علاقه ، ذائقه ، بینش و دانش خود بهره می گیرد.

اسناد اطلاع رسانی مجسم

وقتی دانشجویان را به " مسجد جامع فهرج " می بریم ، در واقع تماس آنها را با یک سند اطلاع رسانی مجسم ، منحصر به فرد و یگانه که از قرون اولیه اسلامی به یادگار مانده است - و اطلاعات خود را متواضعانه در اختیار می گذارد - برقرار می کنیم .

وقتی اینجانب در شهریور ۱۳۷۱ در دانشکده معماری گرونویل فرانسه ، از کیفیت ساخت و ساز و عمر این مسجد در یک جمع بین المللی صحبت می کردم ، همه بدون استثنا، از ویژگی‌های یکی از شیوه های ساخت و ساز ارزان ، ممکن ، بدون ضرر به محیط زیست و ساخته شده با استفاده از گل - که چهارده قرن پایدار مانده است - متعجب شدند . آنها می گفتند بحق شایسته می بود که مرکز تحقیقات ساختمان سازی گلین که ما در اینجا دایر کرده ایم ، با توجه به ذخایر اطلاع رسانی ارزشمندی که شما در اختیار دارید در شهر و کشور شما تأسیس می شد .

تولید اطلاعات

دانشجویان ضمن استفاده از نقشه ها ، مدارک و مطالعات انجام شده در سازمان میراث فرهنگی کشور ، خود نیز ، به تولید اطلاعات می پردازند . موارد متعددی بوده است که پلان به دانشجو داده شده و او خود اطلاعات تکمیلی بنا شامل مقاطع ، نما و... را تولید و تحویل داده است . مورد دیگر ، تجربه نگارنده در این خصوص - با دانشکده معماری دانشگاه شهید بهشتی ، با هماهنگیهای آن دانشکده است .

در بعضی از موارد در دروسی نظیر ترکیب ، نقشه فضا و پاره ای دروس معماری ، نقشه هایی در اختیار دانشجویان قرار می گیرد و دانشجویان اطلاعات تصویری دیگر ، شامل عکس ، گرافیک به آن می افزایند و به بررسی و ارزیابی کم و کیف فضاهای معماری ساخته شده می پردازند .

در درس آشنایی با معماری اسلامی ، حرکت به سمت سندبرداری کامل و دقیق نماها توسط دانشجو است. حاصل اطلاعات گردآوری شده ، به صورت اسناد نوشتاری و به صورت آلبوم ، در مرکز اسناد تحقیقات مدرسه معماری نگهداری می گردد . همین اسناد در دانشکده های پیشکسوت ، مثل دانشگاه شهید بهشتی مرجع تحقیق دانشجویان جوانتر قرار می گیرد .

همین کار تقریباً در وضعیت مشابهی ، در مورد دروس تاریخ معماری ، تاریخ شهرسازی ، اصول و مبانی معماری و شهرسازی ، مبانی نظری معماری ، روش ترکیب و پروژه های مرمت ابنیه و بافتها انجام می شود.
این پروژه های تحقیقاتی علی رغم پاره ای ضعفها از منابع بسیار ارزشمند اطلاع رسانی اند که گذشته از برکات آموزشی و تربیتی به صورت اسناد ترسیمی نوشتاری ، اسناد تصویری ، اسناد شنیداری و اسناد حجمی (ماکت) حامل پیامهایی برای نسل حال و آینده اند .

آسیب شناسی ضعف اسناد

اشکالاتی در تدارک اطلاعات یاد شده به نظر می رسد که اجمالاً می توان آنها را به شرح ذیل برشمرد .

۱ - تولید این اسناد هزینه بر است و دانشجو نمی تواند به راحتی از پس هزینه های آن برآید . به ناچار مجبور است کار کند . و کار و فعالیت او در بیرون از محیط آموزشی ، از زمره عواملی است که زمینه کاهش کار فکری دانشجو بر روی پروژه های تحقیقاتی را فراهم می آورد

۲ - خلا " قدرشناسی " تحقیق در روند توسعه و در مقیاس کلان جامعه .

۳ - غصب و اشغال جای دانشجو توسط دانشجویان .

۴ - عدم بهره گیری از آموخته ها در اجتماع .

۵ - حاکمیت مدرک سالاری در جامعه .

۶ - حبس یا احتکار اطلاعات ، توسط نگاههایی که قابلیت اطلاع رسانی دارند .

۷ - کم ارزش بودن تحقیقات دانشجویی در روند گزینش‌های بعد از فراغت از تحصیل .

۸ - خلا مالکیت معنوی در شکار تولید ، پردازش و ارائه اطلاعات و پشتوانه حقوقی لازم .

در بسیاری از موارد کم و کیف اطلاع رسانی در موسسات ، قائم به شخص است . در پاره ای از موارد پارتنری بازی نقش تعیین کننده دارد . بوروکراسی در ثبت و صدور معرفی نامه های دانشجویی زمان بر است - ضمن آنکه از سوی دیگر ، نمی توان آن را جزو زمان تحقیق به حساب آورد . در شرایط متعارف ، وقت زیادی از دانشجویان صرف اخذ و دستیابی به اطلاعات تولید شده می گردد . در بسیاری از موارد ، روند اطلاع رسانی دچار بوروکراسی اداری می شود و زمان هزینه های تلف شده را نمی توان ، جزو فرآیند تحقیق به حساب آورد و این در حالی است که می توان با اندک برنامه ریزی د ر سطح ملی به آن خاتمه داد.

مالکیت معنوی اسناد اطلاع رسانی

متأسفانه در پاره ای موارد دیده شده ، استفاده کنندگان از نقشه ها و مدارک ، نام و مشخصات سازمان و افراد تهیه کننده اطلاعات را حذف و حاصل کار دیگران را به جای کار یا نام خود جا زده اند که ، این عمل به نوبه خود ، نوعی تجاوز به حریم مالکیت معنوی تهیه کنندگان آن آثار است . اگر پشتوانه های مالی اداری / حقوقی / تدارکاتی ، فراهم آید ، می توان اطلاعات تولید شده را به سرعت انتشار داد و تا حد ممکن از سرقت اطلاعات جلوگیری کرده و به اشاعه فرهنگ سالم اطلاع رسانی در جامعه کمک نمود .

ما برای آنکه به تولید ، پردازش و عرضه اطلاعات معماری دامن بزنیم می بایست شرایط ارزشگذاری اطلاعات و اسناد را جستجو کنیم . به نظر می رسد ما هنوز بهای اطلاعات را نمی دانیم : ارزان به دست می آوریم و ارزان از دست می دهیم . ضمن آنکه محملی هم برای نگهداری ، حفاظت اطلاعات به صورت شبکه ملی و جامع تدارک ندیده ایم .

جلوگیری چند باره کاریها

دوباره کاری و چند باره کاریها ، از ویژگیهای رایج است که ناشی از عدم اطلاع دانشکده ها از کارهای یکدیگر و کار سازمانهای ذی ربط دیگر است . و این در حالی است که از بسیاری اینبه حتی کروکی تهیه نگردیده و ساختمانهایی برای چندمین بار نقشه برداری می شوند . این کار ، به دلیل پاره ای خودخواهیها ، عدم ارتباط با هم ، عدم تضمین مالکیت معنوی تولید کنندگان اطلاعات و اسناد صورت می پذیرد

می توان از طریق یک برنامه ریزی جامع کشوری ، تا حدود زیادی به احتکار و اسراف اطلاعات پایان داد و نیروهای توانمند و پژوهشگر را به فعالیت در زمینه های جدیدی از تحقیق و توسعه تشویق و ترغیب کرد.

زمان تولید اسناد و اطلاعات توسط دانشجو ، معمولاً یک ترم یا حداکثر دو ترم است . با توجه به تراکم فشارهای مادی و روحی که بر هر دانشجو وارد می شود امکان تدارک یک کار علمی سطح بالا و قابل استناد و قابل اتکاء از نظر دقت و حساسیت تولید و عرضه اطلاعات وجود ندارد . آنها کار را در پایان ترم خاتمه یافته تلقی می کنند . این رسالت کسان دیگر و دستگاههای دیگر است که می بایست ، بر روی کارهای انجام شده حساب تازه ای باز کرده برای تصحیح و تکمیل ، نظام شایسته ای را فراهم آورند .

به نظر اینجانب کارهایی که به صورت متفرق انجام می شود ، مانند دانه های پراکنده تسبیح اند . فرد یا افرادی لازم است این دانه های اطلاعاتی را - به قول ما یزدیها - با رشته ای نخ بپنکانند و از آن تسبیح اطلاعاتی بسازند که دارای هویتی جدید و کاربردی متعالیتر خواهد بود .

سرنخ این نخ را باید ، در نظام اطلاع رسانی در تحقیق و توسعه جستجو کرد . یک تشکیلات قوی و توانمند علمی / فنی و با انگیزه لازم است ، تا این اوراق پراکنده را "شیرازه" کرده به صورت کتاب درآورد و از مجموع آنها قابلیت جدیدی را فراهم سازد .

در روند توسعه کشور می بایست ، روی قابلیت ها ، توانمندی ها و استعدادهای دانشجویان در زمینه تحقیقات حساب کنید . به آنها شخصیت و امکانات بدهیم و روی تولید اطلاعات به عنوان یکی از زیباترین مصادیق تولید ، و مصرف آن به عنوان زیباترین مصادیق مصرف ، در دانشکده ها و حتی خارج از دانشکده ها و دستگاههای اداری ذی ربط حساب کنیم . چاره یابی

تا آنجا که ممکن است در راستای اشاعه فرهنگ ارجحی و قدرشناسی به اطلاعات پیدا و ناپیدا و قدرشناسی ذخایر اطلاعاتی کشور ، بخصوص آنها که استخراج نشده اند - یعنی استادکاران ، معماران سنتی و پیشکسوتان حرفه ای سنتی به عنوان منابع اطلاعاتی تلاش کنیم .

یادمان باشد اسراف بد است و اسراف در اطلاعات بدترین آنها ، احتکار بد است و احتکار اطلاعات زشت ترین آنها .

پیشنهاد و استنتاج

دستگاههایی چون : مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران ، سازمان برنامه و بودجه به وزارت مسکن و شهرسازی ، وزارت فرهنگ و آموزش عالی (و موسسات تابعه نظیر سازمان میراث فرهنگی کشور) و دانشکده های معماری و شهرسازی ، در جهت یک کاسه کردن اطلاعات موجود ، سیاستگذاری و انتخاب مشی واحد و شایسته برای بهره برداری از قابلیت های اطلاع رسانی در جامعه ، آستین همت را بالا زنند .

با این امید که به حول و قوه الهی و با یاوران عزیزان دست اندرکار ، یکی از اساسیترین حرکتها در تعمیق و پژوهش در روند تحقق و توسعه کشور تحقیق یابد . ان شاءالله